

**Dit examen bestaat uit 34 vragen.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel
punten met een goed antwoord behaald kunnen
worden.**

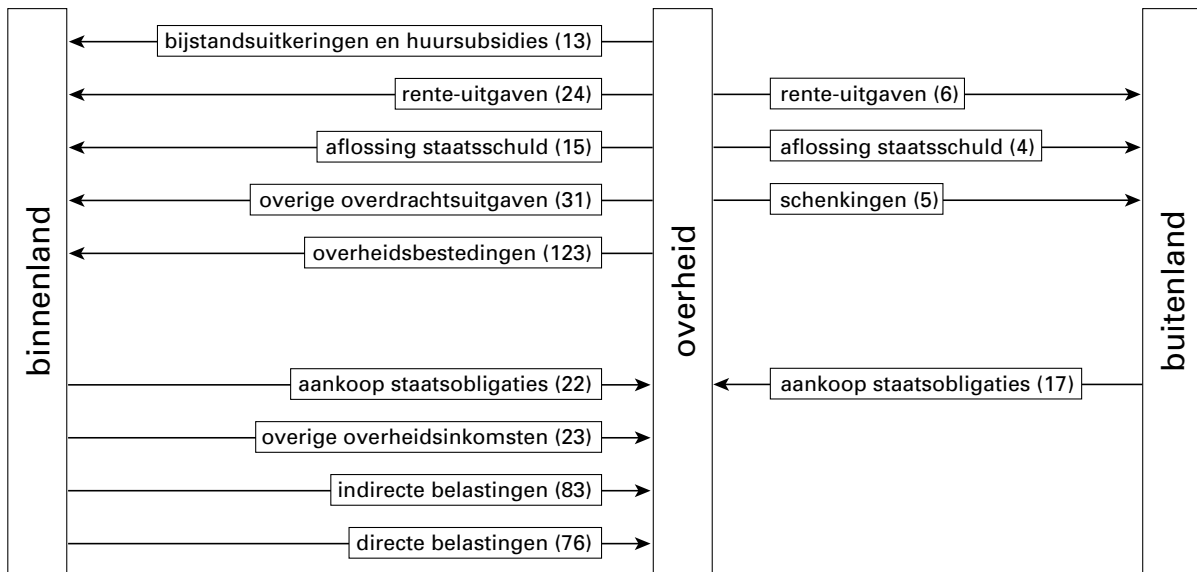
Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

In figuur 1 zijn de begrote inkomsten en de begrote uitgaven van de Nederlandse overheid voor 1997 in beeld gebracht. Tussen haakjes staan de bedragen in miljarden guldens.

figuur 1

Om de gemiddelde klassengrootte te verkleinen heeft de overheid in 1997 salarisuitgaven voor extra leerkrachten begroot. Deze uitgaven zijn voor een deel gefinancierd uit de opbrengst van het schoolgeld.

- 2p 1 Bij welke pijl horen:
- de salarisuitgaven voor de leerkrachten;
 - de opbrengst van het schoolgeld?

In de begroting voor 1997 voorziet de Nederlandse overheid een tekort. Dat tekort wordt geheel gefinancierd door het uitgeven van staatsobligaties.

Stel dat de aankoop van de staatsobligaties via de kapitaalmarkt wordt gefinancierd. Toch leidt de financiering van het begrotingstekort in 1997 tot geldschepping.

- 3p 2 Met welk bedrag leidt de financiering van de aankoop van staatsobligaties in 1997 tot geldschepping in Nederland? Verklaar het antwoord.

Of geldschepping een verstorende invloed op de economie heeft, is mede afhankelijk van de conjuncturele situatie.

- 2p 3 In welke conjuncturele situatie kan geldschepping de internationale concurrentiepositie schaden? Verklaar het antwoord.

Een aanzienlijk deel van de staatsobligaties wordt door buitenlandse beleggers gekocht. Voor de Nederlandse overheid een reden te meer om naar een stabiele koers van de gulden te streven.

- 3p 4 Verklaar in dit verband het belang voor de Nederlandse overheid van een stabiele koers van de gulden.

De omvang van de staatsschuld heeft invloed op de samenstelling van de overheidsuitgaven. Zo leidt een staatsschuld tot rente-uitgaven.

De rente-uitgaven over een jaar worden begroot op 6% van de staatsschuld aan het begin van dat jaar.

- 3p 5 Bereken de begrote rente-uitgaven over 1998.

De Nederlandse overheid probeert het aandeel van de overdrachtsuitgaven in de totale overheidsuitgaven te verkleinen en dat van de investeringen te vergroten.

- 2p 6 Bereken het aandeel van de overdrachtsuitgaven in de totale overheidsuitgaven in 1997.

Het aandeel van de investeringen in de totale overheidsuitgaven wordt groter onder andere doordat de overheid grote infrastructurele werken zoals de Betuwespoorlijn laat uitvoeren. Door deze infrastructurele werken kunnen volgens sommige economen in de toekomst overdrachtsuitgaven gemakkelijker worden betaald.

- 3p **7** Geef voor de opvatting van deze economen een verklaring. Betrek in het antwoord zowel de inkomsten als ook de uitgaven van de overheid.

Opgave 2

Enige tijd geleden is de firma Lovers de exploitatie van de Kennemerland Express gestart, een treinverbinding tussen Amsterdam en IJmuiden. Eerder hebben de Nederlandse Spoorwegen (NS) deze verbinding afgestoten omdat deze niet rendabel is.

Door de komst van de Kennemerland Express is de concurrentiepositie van de NS niet veranderd.

- 2p **8** Geef daarvoor de verklaring.

Stel dat Lovers verwacht dat de totale constante kosten (TCK) van deze verbinding per jaar f 100.000 bedragen. De totale variabele kosten (TVK) bedragen naar verwachting: $TVK = 0,25Q$, waarbij Q staat voor het aantal reizigerskilometers. Stel verder dat Lovers in het eerste jaar de prijs (P) vaststelt op f 0,30 per reizigerskilometer, waarbij 200.000 reizigerskilometers (Q_v) worden verkocht.

Bij de vastgestelde prijs maakt Lovers verlies. Lovers vindt het blijkbaar niet van belang om in het eerste jaar al winst te maken.

- 2p **9** Leg uit waarom Lovers er voor kan hebben gekozen om in het eerste jaar nog niet naar winst te streven.

Stel dat Lovers tevreden is als in het eerste jaar 50% van de totale kosten worden gedekt.

- 3p **10** Bereken of Lovers in het eerste jaar 50%-kostendekking realiseert.

Stel dat de marketingafdeling van Lovers voor de Kennemerland Express in het eerste jaar uitgaat van een lineaire vraagfunctie en van een prijselasticiteit van de vraag van $-0,75$.

- 3p **11** Leid, uitgaande van de gegeven prijselasticiteit, af dat de vergelijking van de collectieve vraaglijn van de Kennemerland Express in het eerste jaar luidt: $Q_v = -500.000P + 350.000$.

Stel dat Lovers in het tweede jaar een promotie-actie voert die de naamsbekendheid van de Kennemerland Express moet vergroten. Enige tijd na die actie leert onderzoek dat de vergelijking van de collectieve vraaglijn van de Kennemerland Express dan luidt: $Q_v = -500.000P + 425.000$.

- 2p **12** Heeft de promotie-actie zijn doel bereikt? Verklaar het antwoord met behulp van de verstrekte gegevens.

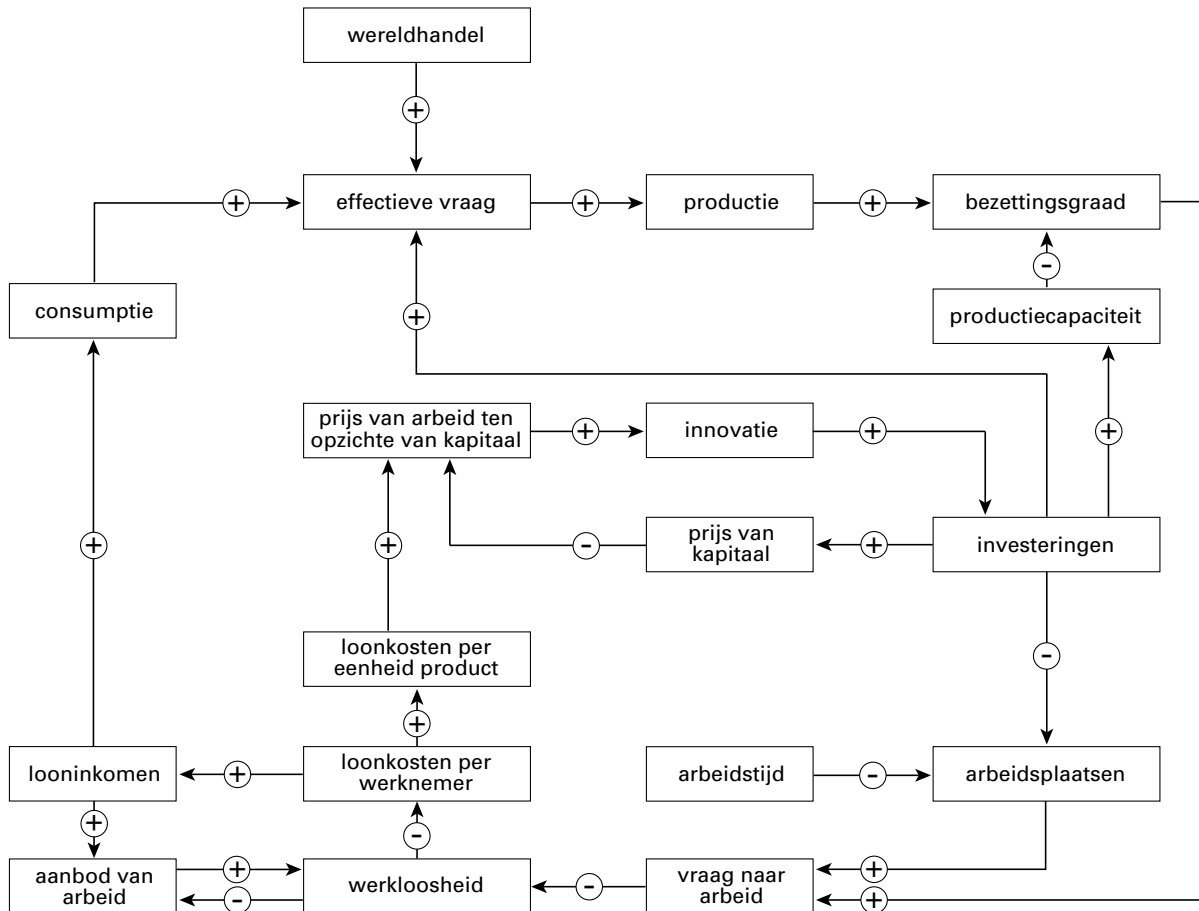
Stel dat Lovers vervolgens overweegt om als doelstelling van de Kennemerland Express maximale totale winst dan wel minimaal totaal verlies te hanteren en wil nagaan welk gevolg dat heeft voor de prijs per reizigerskilometer. De vergelijking van de gemiddelde opbrengstlijn (GO) luidt: $GO = -\frac{1}{500.000}Q_v + 0,85$.

- 4p **13** Bereken op basis van de verstrekte gegevens de prijs die Lovers per reizigerskilometer voor de Kennemerland Express zou moeten vragen.

Opgave 3

De werking van de arbeidsmarkt in een bepaald land kan worden beschreven met het pijlenschema in figuur 2. Alle pijlen geven oorzakelijke verbanden weer (ceteris paribus). Een + geeft een positief verband aan en een – een negatief verband.

figuur 2

2p **14** In dit pijlenschema wordt onderscheid gemaakt tussen endogene en exogene grootheden. Welke twee grootheden in dit pijlenschema zijn exogeen?

4p **15** Werkloosheid kan in het algemeen conjunctureel of structureel van aard zijn. In dit pijlenschema staan onder andere de blokken loonkosten per werknemer en werkloosheid. Stel dat de werkloosheid verandert door een stijging van de loonkosten per werknemer. Beschrijf hoe uit dit pijlenschema blijkt dat deze verandering van de werkloosheid zowel conjunctureel als structureel kan zijn.

3p **16** In dit pijlenschema leidt een afname van de werkloosheid rechtstreeks tot een toename van het aanbod van arbeid. Geef voor dit verband een verklaring.

3p **17** In dit pijlenschema leidt productiegroei tot hogere loonkosten per werknemer en tot hogere loonkosten per eenheid product. Onder welke voorwaarde leiden hogere loonkosten per werknemer tot hogere loonkosten per eenheid product?

Met behulp van dit pijlenschema heeft een econoom onderzoek gedaan naar de prijselasticiteit van de vraag naar arbeid en naar de kruiselingse prijselasticiteit van de vraag naar arbeid voor de prijs van kapitaal.

De kruiselingse prijselasticiteit van de vraag naar arbeid voor de prijs van kapitaal blijkt positief te zijn.

3p **18** Beschrijf hoe dat uit dit pijlenschema blijkt.

De prijselasticiteit van de vraag naar arbeid blijkt $-0,4$ te bedragen en de kruiselingse prijselasticiteit van de vraag naar arbeid voor de prijs van kapitaal $0,2$. De overheid in dit land verwacht een prijsdaling van kapitaal van 5% . Zij wil het negatieve effect hiervan op de vraag naar arbeid compenseren door een verlaging van de prijs van arbeid.

3p **19** Bereken met hoeveel procent de prijs van arbeid daartoe moet worden verlaagd.

De Nederlandse overheid heeft de afgelopen jaren getracht de werkgelegenheid te stimuleren door de loonkosten per werknemer te verlagen.

2p **20** Noem een manier waarop de Nederlandse overheid de loonkosten per werknemer kan verlagen. Licht het antwoord toe.

Opgave 4

De rentevoet heeft op diverse manieren invloed op de economie van een land. Met behulp van het onderstaande model kan dat worden geïllustreerd. In het model is de rentevoet uitgedrukt in een perunage; de overige grootheden luiden in miljarden gulden.

(1) $C = 0,8(Y - B) - 15R + 15$	C = particuliere consumptie
(2) $B = 0,4Y + 5$	Y = netto nationaal inkomen
(3) $O = 215$	B = belastingontvangsten
(4) $I = -120R + 52$	R = rentevoet
(5) $R = -0,005(B - O) + 0,05$	O = overheidsbestedingen
(6) $EV = C + I + O$	I = particuliere investeringen
(7) $W = EV$	EV = effectieve vraag
(8) $Y = W$	W = netto nationaal product

Dit model is een macro-economisch model.

2p **21** Waaruit blijkt dat het hier om een *macro*-model gaat?

Bij inkomensevenwicht bedraagt in dit model het netto nationale inkomen 518 miljard gulden (afgerond op hele miljarden).

3p **22** Bereken de particuliere consumptie bij inkomensevenwicht.

In dit model leidt een verlaging van de autonome belastingen tot een *daling* van de particuliere investeringen en tot een *stijging* van de particuliere consumptie.

3p **23** Geef voor de tegengestelde verandering van de investeringen en de consumptie een verklaring met behulp van het model maar zonder een berekening te maken.

In de praktijk leidt een belastingverlaging voor consumenten meestal tot een toename van de investeringen.

2p **24** Geef daarvoor een verklaring.

Door een wijziging in het overheidsbeleid dalen in dit model de autonome belastingen met 5 miljard gulden en stijgen de autonome particuliere investeringen met 6,5 miljard gulden. De multiplier van de autonome belastingen bedraagt $-0,5$; die van de autonome particuliere investeringen 4.

3p **25** Laat met een berekening zien dat er sprake is van een overschot bij de overheid als beide veranderingen in het model zijn verwerkt.

De impuls is zo sterk dat er overbestedingsinflatie ontstaat. Door maatregelen van de centrale bank neemt in het model de autonome rentevoet met 0,01 toe tot 0,06. De rentevoet neemt daardoor toe met meer dan 0,01.

3p **26** Leg zonder berekening uit dat een stijging van de autonome rentevoet met 0,01 in dit model leidt tot een stijging van de rentevoet met meer dan 0,01.

In het model is er sprake van een gesloten economie.

Stel dat er sprake is van een open economie en zwevende wisselkoersen.

3p **27** Leg uit hoe in dat geval de renteverhoging de overbestedingsinflatie kan afzwakken.

Opgave 5

Een ontwikkelingsland heeft te kampen met een omvangrijke geldontwaarding: in 1996 stijgen de prijzen in dat land met 125% en in 1997 met 110%. Een van de gevolgen van die inflatie is een sterke groei van de informele economie.

4p **28** Bereken de totale procentuele geldontwaarding in dit land tussen begin 1996 en eind 1997 (in ten minste één decimaal).

3p **29** Leg uit hoe een hoge inflatie kan leiden tot een groei van de informele economie.

Van de betalingsbalans van dit ontwikkelingsland zijn over 1996 en 1997 de gegevens in tabel 1 verstrekt.

tabel 1	1996	1997
	(bedragen in miljarden dollars)	
saldo goederen- en dienstenrekening	-15,1	-16,7
waarvan: saldo grondstoffenrekening	+ 8,2	+ 6,9
saldo energierekening	+ 5,6	+ 6,8
saldo lopende rekening	-24,0	-30,5
saldo totaal	-17,6	-12,1

Naast de hoge inflatie en de omvangrijke informele economie, vertoont dit land nog meer kenmerken van een ontwikkelingsland waardoor een tekort op de goederenrekening kan ontstaan.

2p **30** Noem een ander kenmerk van ontwikkelingslanden waardoor bij deze landen een tekort op de goederenrekening kan ontstaan. Verklaar hoe op basis daarvan een tekort op de goederenrekening kan ontstaan.

Een verandering van het investeringsklimaat in dit ontwikkelingsland leidt tot een verandering van het saldo van de kapitaalrekening van het land.

2p **31** Is het saldo van de kapitaalrekening van dit ontwikkelingsland in de periode 1996-1997 verbeterd of verslechterd? Verklaar het antwoord met behulp van een berekening.

2p **32** Is het investeringsklimaat in dit ontwikkelingsland in de periode 1996-1997 blijkaar verbeterd of verslechterd? Verklaar het antwoord.

De omvang van de deviezenreserve van een land kan een belangrijk gegeven zijn bij de beoordeling van de economische kracht van een land.

2p **33** Is de deviezenreserve van dit ontwikkelingsland in 1997 toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven? Verklaar het antwoord.

In de periode 1996-1997 heeft dit ontwikkelingsland een tekort op de inkomensrekening.

Voor de jaren na 1997 verwacht de regering van dit land een verbetering van het saldo van de kapitaalrekening.

2p **34** Zal in de toekomst het saldo van de inkomensrekening van dit land daardoor positief of negatief beïnvloed worden? Verklaar het antwoord.

Einde